

انقلاب اسلامی
زمینه‌ها، پیامدها و دستاوردها
(با اصلاحات)

دکتر منوچهر محمدی

تهران

۱۴۰۲

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار
۳	مقدمه
۹	فصل اول: کلیات
۹	۱. تعریف انقلاب
۱۳	۲. انواع دگرگونی‌های سیاسی - اجتماعی
۱۳	۲-۱. رفرم یا حرکت اصلاحی
۱۳	۲-۲. کودتا
۱۵	۲-۳. نهضت‌های استقلال طلبانه
۱۵	۲-۴. نهضت‌های جدایی خواهانه
۱۶	۲-۵. شورش
۱۶	۲-۶. انقلاب
۱۷	۳. مبانی نظری انقلاب
۱۸	۳-۱. مرحله اول: شرایط سیاسی - اجتماعی قبل از انقلاب: قدرت سیاسی
۲۷	۳-۲. مرحله دوم: عوامل پیروزی انقلاب: شکل‌گیری قدرت اجتماعی
۳۷	۳-۳. مرحله سوم: بعد از پیروزی انقلاب: تأسیس نظام سیاسی جدید
۴۴	فصل دوم: شرایط سیاسی - اجتماعی قبل از انقلاب
۴۴	۱. قدرت سیاسی (رژیم حاکم)
۴۴	۱-۱. نظام سلطنتی
۵۴	۱-۲. دوره اقتدار محمدرضا شاه
۵۹	۱-۳. یک مرد تنها
۶۲	۲. قدرت اجتماعی

۶۲	۲-۱ شکل‌گیری قدرت
۶۸	۲-۲ ترکیب و بافت مردم ایران قبل از انقلاب
۷۲	فصل سوم: علل و عوامل شکل‌گیری و پیروزی انقلاب اسلامی
۷۲	۱. عوامل پیروزی انقلاب اسلامی
۷۲	۱-۱ مقدمه
۷۵	۱-۲ مشارکت گسترده مردمی
۷۹	۱-۳ مسجد، کانون مبارزات
۸۰	۱-۴ نقش علما و روحانیون
۸۳	۱-۵ رهبری انقلاب اسلامی
۹۶	۱-۶ مکتب انقلاب
۱۰۷	فصل چهارم: عوامل شتاب‌زا در پیروزی انقلاب اسلامی
۱۰۷	۱. بررسی نظریات گوناگون
۱۰۹	۱-۱ اجرایی کردن سیاست حقوق بشر کارتر در ایران
۱۱۵	۱-۲ بروز مرض سرطان در شاه و تأثیر آن بر مدیریت نظام سیاسی
۱۱۷	۱-۳ تلاش شاه در مدرنیزاسیون سریع کشور
۱۱۹	۱-۴ جریحه‌دار شدن احساسات و اعتقادات مذهبی مردم
۱۲۴	فصل پنجم: شرایط و اوضاع بعد از پیروزی انقلاب اسلامی
۱۲۴	۱. مقدمه
۱۲۶	۲. بخش اول: مدیریت سیاسی کشور
۱۲۶	۲-۱ شورای انقلاب اسلامی
۱۳۰	۲-۲ تشکیل دولت موقت
۱۳۱	۲-۳ پاک‌سازی نظام سیاسی موجود
۱۳۴	۳. نظام‌سازی
۱۳۴	۳-۱ مقدمه
۱۳۴	۳-۲ مراجعه به آراء عمومی
۱۳۵	۳-۳ تدوین قانون اساسی
۱۳۸	۳-۴ انجام انتخابات و رسمیت یافتن نظام سیاسی جدید
۱۳۸	۴. مقابله با توطئه‌گران و دشمنان انقلاب اسلامی (مدیریت بحران‌ها)

۱۳۸	۴-۱ مقدمه
۱۴۲	۴-۲ ترور و تروریسم
۱۴۸	۴-۳ منازعات قومی تجزیه طلبانه
۱۵۷	۴-۴ کودتاهای نظامی
۱۶۱	۴-۵ تجاوزات نظامی
۱۶۵	۴-۶ فتنه ها
۱۷۱	۵. جمع بندی

فصل ششم: انقلاب اسلامی در مقایسه با انقلاب های بزرگ جهان

۱۷۳	۱. مقدمه
۱۷۳	۲. موقعیت اقتصادی رژیم های پیش از انقلاب
۱۷۵	۳. اقتدار نظامی رژیم های پیشین
۱۷۷	۴. حمایت بین المللی از انقلاب ها
۱۷۸	۵. پیچیدگی و استحکام رژیم های قبل از انقلاب
۱۸۰	۶. مقایسه قدرت اجتماعی در ایران، فرانسه و روسیه پیش از انقلاب
۱۸۰	۶-۱ مشارکت مردمی
۱۸۲	۶-۲ رهبری انقلاب
۱۸۳	۶-۳ ایدئولوژی یا مکتب انقلاب
۱۸۵	۷. جمع بندی

فصل هفتم: دستاوردهای انقلاب اسلامی

۱۸۸	مقدمه
۱۸۹	۱. سطح ملی
۱۹۰	۱-۱ تأسیس نظام سیاسی دینی
۱۹۱	۱-۲ شکل گیری جامعه ولایی
۱۹۳	۲. سطح جهان تشیع
۱۹۴	۲-۱ خروج از حاشیه و استقرار در مرکز جهان اسلام
۱۹۵	۲-۲ الگوی مبارزات آزادی بخش
۱۹۷	۲-۳ جهانی شدن گفتمان شیعه
۱۹۷	۳. سطح جهان اسلام
۱۹۸	۳-۱ بیداری اسلامی
۱۹۹	

۲۰۱	۳-۲ بازگشت به خویشتن خویش
۲۰۲	۴. سطح جهان مستضعفین (جهان سوم)
۲۰۴	۵. سطح نظام بین الملل
۲۰۶	۶. سطح اعصار تاریخ
۲۰۶	۶-۱ انقلاب اسلامی، نقطه عطف سوم تاریخ
۲۱۰	فصل هشتم: آسیب شناسی
۲۱۱	۱. در بعد ایدئولوژی
۲۱۲	۲. در بعد رهبری
۲۱۳	۳. در بعد مردم
۲۲۱	نتیجه گیری
۲۲۸	منابع
۲۲۸	فارسی
۲۳۱	انگلیسی
۲۳۲	سایر منابع

پیشگفتار

در طول این چهار دهه بعد از پیروزی انقلاب اسلامی کتاب‌های متعددی چه در داخل کشور و چه در خارج از کشور در زمینه انقلاب اسلامی به رشته تحریر درآمده است؛ نگارنده نیز مطالب فراوانی چه به صورت کتاب و چه در قالب مقاله از این انقلاب عظیم و تاریخ‌ساز و در ابعاد مختلف آن تألیف کرده و به چاپ رسانده است. در عین حال با تدریس این موضوع در دانشگاه و حوزه‌های علمیه در دوره‌های کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری، تجربیات ارزشمندی به دست آورده است و سعی دارد از تکرار مطالب خودداری و از وقایع‌نگاری و تاریخ‌نویسی احتراز کند و بیشتر بر اساس روش‌های جدید مطالعات سیاسی-اجتماعی نظریه‌پردازی نماید و انقلاب اسلامی را به تنهایی و یا در مقایسه با سایر انقلاب‌های بزرگ جهان در یک چهارچوب مقبول و متناسب تحلیل کند. در این روش از زیاده‌نویسی خودداری و از خلط مباحث هم جلوگیری می‌گردد. برای مثال اغلب افراد میان انقلاب اسلامی که یک جنبش است با جمهوری اسلامی که یک ساختار و نظام برخاسته از آن است، تفاوتی قائل نیستند. در حالی که این دو چه از نظر ماهیت و محتوا و چه از نظر شکل، تفاوت آشکاری با هم دارند. نظام جمهوری اسلامی ساختاری است که در واقع مولود انقلاب است، نه همه انقلاب.

با توجه به تحولات عمیقی که اخیراً در رشته علوم سیاسی در راستای اهداف و رسالت تحول و ارتقای علوم انسانی شکل گرفت، سرفصل‌های جدیدی از جمله برای درس انقلاب اسلامی به تصویب رسیده است و از اینجانب هم خواسته شد تا نسبت به تألیف و تدوین کتاب/انقلاب/اسلامی در قالب منبع اصلی برای دوره

کارشناسی علوم سیاسی و در چهارچوب سرفصل‌های مصوب این درس اقدام نمایم. این کتاب با سیاست و روش جدید به رشته تحریر درآمده است.

با توجه به اینکه تاریخ تحولات سیاسی-اجتماعی ایران قبل و بعد از انقلاب اسلامی در دروس دیگر ارائه خواهد شد، در این درس فقط به مسائل نظری انقلاب اسلامی، علل و عوامل، زمینه‌های بروز انقلاب اسلامی، پیامدها و در نهایت جایگاه آن در میان انقلاب‌های بزرگ جهان پرداخته می‌شود و به دستاوردهای کلان انقلاب اسلامی نیز به اجمال خواهیم پرداخت تا دانشجویان تحلیل مناسبی از انقلاب اسلامی دریافت نمایند. بدیهی است در هر قسمت از این کتاب و برای مطالعه بیشتر علاقه‌مندان، کتاب‌های دیگری که مرتبط با مطالب هر فصل است، معرفی می‌شود. این کتاب نه تنها برای درس انقلاب اسلامی در رشته علوم سیاسی بلکه برای درس انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن نیز مناسب و مفید است؛ بنابراین به طور کلی مطالعه آن برای عموم افراد توصیه می‌گردد.

دکتر منوچهر محمدی

تابستان ۱۳۹۶